C55 – CUL5

VLAAMS PARLEMENT

Zitting 2007-2008

8 november 2007

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR CULTUUR, JEUGD, SPORT EN MEDIA

INHOUD

Vraag om uitleg van de heer Johan Verstreken tot de heer Geert Bourgeois, Vlaams minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme, over de toegankelijkheid van televisieprogramma's voor blinden en slechtzienden door middel van audiodescriptie en auditieve ondertiteling 1

Interpellatie van de heer Erik Arckens tot de heer Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, over de beleidsaanpak in de volkskunstsector, meer bepaald ten aanzien van de Vlaamse Volkskunstbeweging 5
Met redenen omklede motie 11

Vraag om uitleg van de heer Paul Delva tot de heer Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, over de financiële en logistieke problemen bij het dansgezelschap Rosas 11

Waarnemend voorzitter: de heer Bart Caron

Vraag om uitleg van de heer Johan Verstreken tot de heer Geert Bourgeois, Vlaams minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme, over de toegankelijkheid van televisieprogramma's voor blinden en slechtzienden door middel van audiodescriptie en auditieve ondertiteling

De voorzitter: De heer Verstreken heeft het woord.

De heer Johan Verstreken: Mijnheer de voorzitter, dankzij de invoering van ondertiteling van Nederlandstalige televisieprogramma's via teletekst kunnen mensen met auditieve problemen tegenwoordig al heel wat programma's volgen. Een grote groep mensen in Vlaanderen, met name de mensen met een visuele handicap, blijft evenwel in de kou staan. Zij kunnen anderstalige films of documentaires moeilijk volgen. Audiodescriptie, de beschrijving van alle belangrijke visuele elementen tussen de dialogen en relevante geluiden door, en auditieve ondertiteling zijn onmisbaar om televisieprogramma's voor personen met een visuele handicap toegankelijk te maken.

In Nederland en vooral in Engeland staat audiodescriptie al een stuk verder. Er is een ruim aanbod aan films verkrijgbaar, waaronder de complete serie van 'The Lord of the rings'. Verschillende Britse zenders bieden dit systeem op televisie aan in films, soaps, drama's, documentaires, comedy- en kinderprogramma's. De Britse wet schrijft onder meer voor dat de openbare omroep ongeveer 8 percent van zijn programma's van audiodescriptie moet voorzien.

Slechtzienden hopen dat de opkomst van digitale televisie mogelijkheden biedt. Digitale televisie maakt audiodescriptie immers perfect mogelijk. De beschrijving kan via een digibox worden beluisterd. Ook een televisietoestel met ingebouwde digitale tuner biedt deze mogelijkheid. Dergelijke toestellen zijn in ons land al te koop, maar worden door de kabelmaatschappijen niet ondersteund.

In zijn antwoord op een vraag om uitleg van de heer Decaluwe van 16 februari 2006 over de toegankelijkheid van interactieve digitale televisie voor slechtzienden (*Hand*. VL. Parl. 2005-06, nr. C149, 1) heeft de minister de standpunten van Telenet en van Belgacom weergegeven. Vooral de hoge kostprijs en de aparte technologie vormen nog grote hindernissen. De minister heeft toen verklaard dat hij de betrokken bedrijven schriftelijk zou verzoeken meer inspanningen te leveren om de toegankelijkheid voor blinden en slechtzienden te verhogen.

De Belgische Confederatie voor Blinden en Slechtzienden (BCBS) ijvert al lang voor audiodescriptie. Nu de digitale televisie enorme kansen biedt, stapt de BCBS resoluut in de strijd. In het najaar van 2007 zal een nieuwe werkgroep rond audiodescriptie voor het eerst vergaderen.

Mijnheer de minister, welke stappen hebt u ondernomen sinds u het antwoord van Telenet en van Belgacom hebt ontvangen? Hebben uw kabinet of uzelf nog gesprekken met de kabelmaatschappijen gevoerd? Zo ja, wat is het resultaat van deze gesprekken? Zo neen, waarom zijn die gesprekken niet gevoerd? Hebt u over dit onderwerp al gesprekken met de BCBS gevoerd? Zo ja, wat hebben die gesprekken opgeleverd? De bestaande expertise inzake de digitale toegankelijkheid van informatie voor mensen met leesproblemen zou in de te leveren inspanningen moeten worden ingeschakeld. Ik verwijs hierbij onder meer naar het project AnySurfer en naar de proactieve betrokkenheid van speciale bibliotheken voor mensen met leesproblemen.

Ik wil in dit verband ook verwijzen naar het nieuwe decreet inzake het lokaal cultuurbeleid. De te leveren inspanningen kunnen misschien in overleg met de ministers van Cultuur en van Welzijn worden geleverd. Zelf bent u natuurlijk bevoegd voor het mediabeleid en voor bestuurszaken, inclusief de toegankelijkheid van overheidsinformatie voor medewerkers van de Vlaamse overheid en voor burgers met leesproblemen.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

De heer Bart Caron: Ik wil me aansluiten bij de bekommernissen die de heer Verstreken in zijn vraag om uitleg heeft geuit. In feite wil ik gewoon een mededeling doen. Mevrouw Stevens en ikzelf bereiden al een tijdje een voorstel van decreet voor dat aan de toegankelijkheid van televisie twee dimensies, met name audiodescriptie en ondertiteling, voor mensen met minder mogelijkheden toevoegt. We verwachten in eerste instantie van de zenders dat ze, al dan niet met financiële ondersteuning van de Vlaamse overheid, inspanningen leveren om een aantal zaken te realiseren.

Er zijn trouwens technisch vereenvoudigde, automatisch lopende vormen van audiodescriptie. In feite gaat het hier niet echt om audiodescriptie, maar om een louter automatische tekstweergave van het gesprokene. Audiodescriptie geeft tevens weer wat op het scherm te zien is.

De bekommernis van de heer Verstreken komt hierbij ook aan bod. Zijn vraag om uitleg is zeer valabel. We hopen dat ons eigen en andere initiatieven zullen helpen om dit verder in de samenleving te laten doordringen.

– *De heer Dany Vandenbossche treedt als voorzitter op.*

De voorzitter: Minister Bourgeois heeft het woord.

Minister Geert Bourgeois: Mijnheer Verstreken, ik heb onlangs een schriftelijke vraag in dezelfde zin gekregen van de heer Decaluwe.

Audiodescriptie is een vorm van audiovisuele vertaling die films, televisie, toneel en andere kunstvormen toegankelijk maakt voor blinden en slechtzienden, een groep die groter wordt naarmate de bevolking veroudert. Audiodescriptie beschrijft de visuele informatie die je als kijker nodig hebt om een televisieprogramma of film te begrijpen tussen de dialogen en de relevante achtergrondgeluiden door. Terwijl in het productieproces van de film beelden uit woorden ontstaan, wordt bij audiodescriptie dit proces precies omgekeerd.

Aan het Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken van de Hogeschool Antwerpen vormt audiodescriptie sinds dit academiejaar een onderdeel van de masteropleiding vertalen. Dat is een master van een jaar. Aan het eind van dit academiejaar zullen dus de eerste echte afgestudeerde audiodescripteurs op de markt aanwezig zijn. Alles wat tot nu toe is gebeurd, kan veeleer als pionierswerk worden beschouwd. In het kader van een eindwerk werd al 'Karakter', 'Iedereen beroemd', en een aflevering van 'Aspe' voorzien van audiodescriptie.

Professor Remael, coördinator van het Onderzoek Audiovisuele Vertaling aan het Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken van de Hogeschool Antwerpen stelt dat audiodescriptie een fascinerend nieuw tekstgenre is met een en al uitdaging, zowel voor audiobeschrijvers als voor onderzoekers. Ze stelt echter ook dat bepaalde vragen nog onbeantwoord blijven. Zo is er meer inzicht vereist in hoe een blind publiek een film ervaart, hoeveel informatie dat publiek uit de geluidsband haalt en hoeveel bijkomende informatie het kan verwerken.

Zoals u al eerder zei, staat Vlaanderen nog niet ver inzake audiodescriptie, zeker in vergelijking met het Verenigd Koninkrijk. In 1994 werd daar de eerste videoband met audiodescriptie uitgebracht. Ook de wetgeving voorziet daar in bepaalde doelstellingen over audiodescriptiequota die aan omroepen worden opgelegd. In overeenstemming met de Broadcasting Act van 1996 moet 10 percent van de Engelse digitale televisieprogramma's die uitgezonden worden via antenne, audiodescriptie hebben binnen de tien jaar nadat een zender zijn digitale vergunning gekregen heeft. De Communications Act van 2003 breidde de wet uit naar digitale kabel en digitale satelliettelevisie.

Toch wordt ook in Vlaanderen stilaan meer aandacht besteed aan audiodescriptie. Zo heb ik in de beheersovereenkomst met de VRT in artikel 9, paragraaf 7 ingeschreven: "Gedurende de periode van de beheersovereenkomst zal de VRT maximale inspanningen leveren om zijn aanbod voor de slechthorenden en de slechtzienden toegankelijk te maken. (…) Tevens zal de VRT onderzoeken in welke mate hij de televisieprogramma's op een gebruiksvriendelijke wijze toegankelijk kan maken voor de slechtzienden. Indien uit deze onderzoeken blijkt dat zulks financieel, operationeel en technisch haalbaar is, worden de eerste experimenten opgezet bij Ketnet." Momenteel start de VRT de eerste verkennende onderzoeken over de financiële, operationele en technische implicaties van het invoeren van audiodescriptie voor blinden en slechtzienden. Deze onderzoeken zijn nog niet afgerond. Indien ze praktische resultaten opleveren, zal de VRT hierover communiceren.

De taken van de descripteur zijn zeer omvattend. Het gaat om een heel arbeidsintensief werk. Een descripteur moet eerst het audiovisuele werk bekijken, bij voorkeur meerdere malen, aangeven waar en hoe lang er in de film wordt gesproken, analyseren welke nietverbale communicatie nuttig is voor de blinden en slechtzienden, die informatie uitschrijven in korte teksten die kunnen worden ingepast tussen de dialogen en tot slot de teksten inspreken. Dat is een duur en arbeidsintensief werk. Het Verenigd Koninkrijk staat daar al vrij ver in. Het werkt natuurlijk voor een veel groter gebied dan Vlaanderen.

Ik heb Telenet en Belgacom in maart 2006 opgeroepen om bijkomende inspanningen te leveren om interactieve digitale televisie toegankelijker te maken voor blinden en slechtzienden. Naar aanleiding van uw vraag heb ik hen opnieuw om informatie gevraagd.

Telenet herneemt eerst de informatie die het vroeger reeds verstrekte over de invoering van een voice synthesizer in het iDTV-platform. Telenet stelde dat het systeem wel technisch mogelijk was, maar dat dit zeer complex en kostelijk zou zijn om in te voeren, onder meer omdat een specifieke settopbox ontwikkeld moest worden, omdat een aparte volumeregeling noodzakelijk is, omdat deze technologie zeker niet feilloos was enzovoort.

Telenet voegt hier nu aan toe dat het in 2007 bereid was om actief deel te nemen aan een IBBT-onderzoeksproject met de relevante actoren voor een verbeterde toegang voor slechtzienden en slechthorenden tot televisie en de informatiemaatschappij door gebruik te maken van de nieuwe mogelijkheden van interactieve digitale televisie. In dit IBBT-project zou een prototype worden ontwikkeld voor grotere ondertiteling en voor een toepassing text to speech waarbij alle tekst op het scherm zou worden voorgelezen, inclusief programmagids en ondertiteling. Het Kennis- en Ondersteuningscentrum van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) was bij dit project betrokken.

Bij gebrek aan interesse tot deelname vanwege de omroepen, is het project helaas niet doorgegaan.

Belgacom stelde destijds dat het ook met de nodige zorg aandacht besteedt aan de gebruikservaring zodat eenieder probleemloos kan genieten van de mogelijkheden die zijn product biedt, maar dat een auditieve weergave van de menu's niet opgenomen was. Een dergelijke functionaliteit lijkt Belgacom wel interessant, maar het vroeg complexe ontwikkelingen die mogelijk een impact kunnen hebben op de architectuur van het Belgacomproduct.

Belgacom laat weten dat de technische mogelijkheid van het doorgeven van een apart audiosignaal voor slechtzienden onderzocht kan worden, maar dat de input daartoe, net zoals de ondertiteling, moet worden aangeleverd door de zenders. Er zullen ook kosten mee gemoeid zijn. Het gaat namelijk om een capaciteitskost in het netwerk, het transportmiddel, en ook in de DSLAM's of de Digital Subscriber Line Access Multiplexer – dat is de 'zapping'-capaciteit die telefoonlijnen toelaat om snellere internetconnecties te maken – en ook voor de ontwikkelingen van de settopbox die typisch, gezien de grote hoeveelheden gevraagde ontwikkelingen, lang op zich kunnen laten wachten. Belgacom stelt bovendien dat het niet aan hem toekomt om input via audiodescriptie te doen bij programma's die Belgacom doorgeeft. Ook daarvoor wordt dus doorverwezen naar de omroepen zelf.

In principe is de door INDI gebruikte technologie in netwerk en ontvanger nu reeds geschikt voor het weergeven van audiodescripties. De invoering ervan is voornamelijk afhankelijk van het moment en de wijze waarop de zenders de programma's zullen voorzien van de audiodescripties. Afhankelijk van de wijze waarop de zenders audiodescripties aanleveren, zullen er inderdaad extra kosten gemaakt moeten worden om de INDI-technologie aan te passen.

Zowel Telenet als Belgacom als INDI stellen dat het technisch mogelijk is, dat het veel zal kosten en aanpassingen vergt, maar dat alles afhankelijk is van de input vanwege de omroepen die dergelijke programma's moeten aanleveren. De menu's vormen een apart hoofdstuk en daarop kunnen ze wel inspelen. Telenet is al ver gegaan in zijn bereidheid, maar het proefproject IBBT is niet doorgegaan.

SBS laat weten op dit moment geen concrete plannen te hebben inzake audiodescriptie. Eerst moeten de technologische mogelijkheden worden gecreëerd, waarna SBS kan bekijken welke bijdrage het hieraan eventueel kan leveren. Voor de technische mogelijkheden en de ontwikkeling daarvan, zijn de eigenaars van de distributieplatforms de eerst aangewezen partijen. Ze spelen de bal dus een beetje door naar de platforms.

Van de VMMa heb ik pas deze voormiddag een antwoord gekregen. De maatschappij heeft laten weten er vroeger mee bezig geweest te zijn, maar toen was de tijd technologisch nog niet rijp. Sindsdien heeft de VMMa niets meer ondernomen.

Op 1 maart 2006 heb ik met betrekking tot deze problematiek een brief geschreven naar mijn collega van Welzijn, Inge Vervotte. Ik stelde haar daarin de vraag om mogelijkheden voor steunverlening te onderzoeken. De ontwikkeling van settopboxen is immers heel duur. Zij heeft mij in een brief van 13 april 2006 geantwoord dat zij het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap heeft gevraagd om de terugbetaling te onderzoeken van aangepaste software om spraakweergave via een spraaksynthesizer in de decoder mogelijk te maken.

Mijn medewerkster heeft via een mail van oktober 2007 geïnformeerd naar de stand van zaken. We hebben toen van het kabinet van minister Vanackere vernomen dat er nog geen onderzoeksresultaat van het Kennis- en OndersteuningsCentrum kon worden meegedeeld. Ik heb hier naar aanleiding van uw vraag met collega Vanackere over gesproken. Mijn vraag dateerde immers al van 1 maart 2006 en het zou mooi zijn dat er een uitklaring komt van het onderzoekscentrum zodat minister Vanackere een eventueel initiatief kan nemen en we daarover in dialoog kunnen treden. Ik heb hem daarover aangesproken en ik heb hem een brief gestuurd ter confirmatie van ons gesprek. Ik hoop dat we vrij snel een antwoord krijgen. Ik heb dus gevraagd naar een stand van zaken en daarnaast heb ik geïnformeerd naar de mogelijkheden voor het opstarten van een nieuw onderzoeks- en ontwikkelingsproject in verband met de toegankelijkheid van interactieve digitale televisie voor blinden en slechtzienden.

Enkele medewerkers van mijn kabinet hebben in april 2006 contact gehad met de Belgische Confederatie voor Blinden en Slechtzienden. De BCBS vroeg om in de nieuwe beheersovereenkomst met de VRT in te schrijven dat de openbare omroep in de loop van de beheersovereenkomst experimenten zou uitvoeren inzake de toegankelijkheid voor blinden en slechtzienden. Ik heb de oproep positief beantwoord en de opdracht opgenomen in de tekst van de beheersovereenkomst. Sindsdien heeft mijn kabinet geen contact meer gehad met BCBS.

De werkgroep audiodescriptie wordt binnenkort samengeroepen met het doel om een stand van zaken op te maken van de toegankelijkheid voor blinden en slechtzienden in het buitenland. De heer Geyskens, van die werkgroep, geeft toe dat het voorlopig enkel het Verenigd Koninkrijk is dat concrete stappen heeft gezet. De werkgroep zal onder meer bestaan uit professor Remael, de BCBS, een vzw Progebraille en het privébedrijf Subtitling Company, dat bereid is om mee te werken.

In het gemeenschappelijke standpunt van de raad van ministers over de richtlijn Audiovisuele Mediadiensten, aangenomen op de raad van 15 oktober 2007, staat in artikel 3 quater: "De lidstaten sporen de onder

hun bevoegdheid vallende aanbieders van mediadiensten aan ervoor te zorgen dat hun diensten, gefaseerd toegankelijk worden voor personen met een visuele of auditieve handicap." Met de omzetting van de nieuwe richtlijn Audiovisuele Mediadiensten zal ik daar zeker ook gevolg aan geven. We zullen moeten nagaan hoe en in welke mate we dit kunnen vertalen in onze Vlaamse mediadecreten.

Ik hoop dat ik tegen die tijd de resultaten heb van de onderzoeken van de VRT. Het is delicaat om zomaar in een decreet een bepaling op te nemen waarin staat dat we tegen een bepaalde datum een bepaald percentage van de programma's moeten hebben op de publieke en private omroepen. Ik zou dat heel graag doen, maar ik wil wel weten wat de implicaties daarvan zijn. Ik hoop dus dat de VRT met een studie komt.

Ik heb al gezegd dat het Verenigd Koninkrijk daar ver in staat. Dat is een enorm gebied en er is ook heel veel verkoop aan het buitenland. Daar kan op een andere manier tegenaan worden gekeken. Ik vermoed dat dit veel duurder zal zijn dan de verplichtingen die ik opleg voor doven en slechthorenden. Daarin staan we al ver en u weet dat ik erg ver wil gaan tegen het einde van de beheersovereenkomst. We zullen in dit dossier meer gefaseerd moeten optreden. Ik realiseer me dat tot nu toe alleen het Verenigd Koninkrijk daar stappen in heeft ondernomen. Ik wil ook zeker een initiatief nemen.

Ik ben een beetje op mijn honger gebleven wat betreft het antwoord van het Vlaams agentschap. Ik heb dit nu opnieuw besproken met minister Vanackere. Het zou ook goed zijn om dit te bekijken met de minister van Cultuur. We zouden deze problematiek samen moeten benaderen. De Antwerpse hogeschool staat daar ver in. De eerste masters worden afgeleverd. Er zullen gekwalificeerde audiodescripteurs op de arbeidsmarkt komen op het einde van volgend academiejaar.

Dit zal een zaak zijn van heel veel centen en is niet alleen van toepassing op televisie, maar ook op film en toneel. Het zou goed zijn dat daar binnen de Vlaamse Regering contacten over zijn met de ministers van Cultuur, Welzijn en Media. We volgen dit op de voet. We zijn in contact met de blindenbelangenbehartigers en met de omroepen. Daaromtrent heeft de VRT een heel concrete opdracht. Ik hoop dat daar een basis in zit om er verder werk van te maken. Ik blijf ook in contact met de operatoren zodat we het hele veld er alert voor maken.

De voorzitter: De heer Verstreken heeft het woord.

De heer Johan Verstreken: Mijnheer de minister, ik dank u voor uw uitgebreid antwoord. Het is goed dat er stappen worden ondernomen en dat men niet stil blijft zitten voor mensen met visuele problemen. Het is goed dat, na het Verenigd Koninkrijk, Vlaanderen een voortrekkersrol wil spelen. We moeten nog een lange weg afleggen. Met de nieuwe technologieën zijn er verschillende mogelijkheden. Het is inderdaad zo dat Telenet, Belgacom en de VRT zo professioneel mogelijk willen werken en het zo goed mogelijk willen doen. Het klopt dat dit voor films bijvoorbeeld heel veel werk vergt. Dit is erg arbeidsintensief. Is het echter niet mogelijk om het goedkoper te doen? U zegt dat dit heel veel geld zal kosten en dat zal ook zo zijn als men het heel professioneel wil doen. Er moet ook werk van worden gemaakt om het zo goed mogelijk te doen, maar het moet ook mogelijk zijn om de kosten te beperken.

Vandaag wordt alles al ondertiteld. Die ondertiteling is er dus. Via een eenvoudig systeem moet dat kunnen worden omgezet naar spraaktechnologie. De bibliotheek in Oostende bijvoorbeeld legt een blad op een soort computer en met een eenvoudige druk op de knop – met dank aan Lernout en Hauspie – wordt alles meteen vertaald en voorgelezen. Ik ben niet zo technologisch aangelegd, maar het moet wel mogelijk zijn om goedkoper te kunnen werken.

Mijnheer de minister, hebt u enig zicht op de kostprijs? Ik neem aan dat u nu niet meteen weet over welke bedragen het gaat, maar het zou handig zijn als u ons dit in de toekomst kunt laten weten. Ik ben blij dat de vragen worden onderschreven door collega's van andere partijen, zoals de heer Caron.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

De heer Bart Caron: Mijnheer de minister, de heer Geyskens en mevrouw Remael drongen er zelf op aan om de goedkopere versie van audiodescriptie te gebruiken omdat op die manier heel veel dingen toegankelijk worden gemaakt. Ze denken in twee niveaus: enerzijds audiodescriptie voor een aantal toepassingen zoals Vlaamse fictie omdat daarin al Nederlands wordt gesproken en anderzijds informatieve programma's waarbij beeldfragmenten zonder tekst auditief worden beschreven. Op die manier wordt het meest belangrijke Vlaamse deel van televisie toegankelijk gemaakt. Voor de andere programma's waarin Nederlands wordt gesproken, kan worden gewerkt met een automatisch ondertitelingsysteem. Ik wil niet vooruitlopen op de technologie, maar dit mag zeker beter worden onderzocht via het kenniscentrum.

Mijnheer de minister, als ik aankondig om een decretaal initiatief te nemen, dan is het niet de bedoeling om op korte termijn zware normen op te leggen aan de omroepen of aan de distributeurs, maar wel om het principe van audiodescriptie decretaal te verankeren. Op die manier zijn zowel de blinden als doven en slechthorenden aanwezig in de omroepdecreten en worden hun rechten om toegang te krijgen tot de Vlaamse media verankerd.

De voorzitter: Minister Bourgeois heeft het woord.

Minister Geert Bourgeois: Mijnheer Caron, we moeten daar decretaal werk van maken. We gaan de nieuwe richtlijn, die binnenkort definitief is, omzetten. Europa zegt enkel dat we een incentive moeten geven, maar ik denk dat we verder moeten gaan. De vraag is hoever we kunnen gaan. Ik hoop dat we het onderzoeksresultaat van de VRT voordien hebben, zodat we de kostprijs kennen.

Er zijn inderdaad bepaalde goedkopere instappen. Er zijn de menu's. Telenet was bereid om mee te stappen in het IBBT-project. Dat was de eerste vraag. Ik heb voormalig minister Vervotte gevraagd om het Vlaams agentschap aan te spreken, maar ik heb nog geen resultaat van dat onderzoek. Dat is een relatief goedkoop systeem. Weliswaar zijn daar dure settopboxen voor nodig. Een tussenkomst van het Vlaams agentschap zou daar goed van pas komen, zoniet zal dat een barrière opwerpen bij de gebruikers.

Wellicht is de auditieve ondertiteling goedkoper. Dat is iets anders dan de audiodescriptie. De VRT heeft de opdracht gekregen om de beide systemen te onderzoeken. De ondertiteling in klank omzetten is relatief goedkoper. Het is wel arbeidsintensief. Het is het omgekeerde van wat we doen voor gehoorgestoorden.

Audiodescriptie is natuurlijk nog moeilijker en arbeidsintensiever. Binnenkort zullen de eerste gediplomeerden in de masteropleiding afstuderen. Die mensen moeten elke film, toneelstuk en programma meerdere keren bekijken. Ze moeten het visuele verhaal analyseren en tussen de dialogen, die de blinden en slechtzienden wel kunnen horen, het visuele beschrijven. Ze moeten beslissen wat ze dan in die paar seconden zeggen. Ik geef een voorbeeld. "Johan Verstreken kijkt de minister zeer aandachtig aan." Dat is een heel duur en arbeidsintensief werk.

Ik ben daar al een hele tijd mee bezig. Het parlement zal het met mij eens zijn dat we daar werk moeten van maken. Het is goed dat ik in de beheersovereenkomst die opdracht aan de VRT heb gegeven. Laten we nu wachten op de resultaten van het onderzoek. De VRT zal de kosten- en andere implicaties maken. Het is een zaak van samenwerking tussen Cultuur, Welzijn en Media. Zonder tussenkomst van het Vlaams agentschap voor de dure settopboxen zal de drempel te hoog zijn. Misschien hebben we dan wel een aanbod, maar kunnen de meest behoeftigen er geen gebruik van maken.

De heer Johan Verstreken: Cultuur, Welzijn, Media en ook het Gelijkekansenbeleid.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

Interpellatie van de heer Erik Arckens tot de heer Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, over de beleidsaanpak in de volkskunstsector, meer bepaald ten aanzien van de Vlaamse Volkskunstbeweging

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: Mijnheer de minister, de heer Delva en ikzelf zullen u vandaag aan de tand voelen over de dans. De toestand van de dans is ernstig maar niet hopeloos. De Vlaamse Volkskunstbeweging (VVKB) is al enkele decennia actief. Ze groepeert 80 tot 90 volksdansgroepen, samen goed voor 1.500 beoefenaars. Daarnaast bestond tot voor kort de Landelijke Vereniging voor Dans en bewegingstheater (LVDB) en de Vlaamse Volkskunstgemeenschap (VVG), u allen welbekend.

In 2004 zijn die drie organisaties een fusie aangegaan in het kader van de algemene ontzuiling die toen bezig was. Mensen van de VVKB zegden dat de ontzuiling en professionalisering die u, mijnheer de minister, hebt ingezet, te beleidsmatig was. De gevolgen daarvan zijn u bekend. De Vlaamse Volkskunstbeweging heeft de ontzuiling aangevoeld als een ontzieling. De drie organisaties waarover ik sprak, werden ondergebracht in een nieuw overkoepelend orgaan Danspunt, misschien naar analogie met Poppunt. Die naam is blijkbaar hun eigen keuze geweest.

De VVKB heeft deze fusering nooit aangevoeld als een verrijking. Haar opzet, het stimuleren van de Vlaamse volksdans voor amateurs, kwam in Danspunt onvoldoende aan bod. Danspunt werd ervaren als een bureaucratische structuur met veel paperasserie. In plaats van de ene amateur die vroeger vrijwillig het papierwerk deed voor de VVKB, had Danspunt op een bepaald ogenblik een administratie van een tiental betaalde personeelsleden die het wel en het wee van de dans in Vlaanderen controleerden. Vlaamse volksdans werd meewarig aanzien als achterhaald en kwam nauwelijks aan bod in de nieuwe structuur. Zelfs opbouwende kritiek van de VVKB werd niet op prijs gesteld, zo meldt men mij. Ik ben zelf niet actief in de Vlaamse Volkskunstbeweging. Ik dans helemaal niet, dat had u waarschijnlijk kunnen raden.

De klemtoon van Danspunt was moderne dans. Dat is een eerste heikel punt. Een ander breekpunt voor de VVKB was dat zij dans zag als een groepsgebeuren, waar Danspunt de groepen negeerde als zijnde amateuristisch.

Omdat de situatie na verloop van tijd als onhoudbaar werd ervaren, heeft de VVKB zich in 2006 eenzijdig teruggetrokken uit Danspunt en startte opnieuw haar eigen werking met de bescheiden middelen die het nog over had van toen het afzonderlijk opereerde. Ze werk-

te per gouw, alhoewel ook de beweging dat een verouderde term vindt, en organiseerde zo bijvoorbeeld een West-Vlaams gebeuren waar alle plaatselijke groepen samen met een orkest activiteiten deden. Samenwerking tussen alle groepen is voor de VVKB zeer belangrijk.

Mijnheer de minister, vanaf 2006 kon de VVKB weer vrij ademen, zo meldt men mij. Ze was ontdaan van 'beleidsplannen' die de 'vrijgestelde' van Danspunt haar oplegde. De VVKB voelde de omkadering van Danspunt aan als beknellend en verstikkend. Meer nog, Danspunt had geen contact met de werking van VVKB die organisch van beneden af ontstaat en dus per definitie niet kan werken volgens beleidsplannen en met 'haalbaarheidsstudies'. De zogenaamde professionalisering was niet meteen positief voor de VVKB, waar meer werd verwacht van vrijwilligers die aan de bron zitten en van daaruit werken. Ik heb dat in mijn contacten met de VVKB ook sterk gemaakt.

Er wordt momenteel, en dat schijnt te werken, bij de VVKB vergaderd bij mensen thuis. Het doet mij een beetje denken aan de werking van de gemeenschapscentra in de vroege jaren 70, toen dat nog niet georganiseerd of geprofessionaliseerd was. Misschien een vergaande vergelijking, maar dat draaide in Schaarbeek enorm goed. Natuurlijk moeten we dat wel in een historische context plaatsen.

Het gaat voor die vrijwilligers om een hobby. Geld vormt geen structurerend element. Voorlopig werkt men nog met reservemiddelen van vroeger. Ofwel zijn er donateurs, ik weet het niet, van dat laatste heeft men mij geen melding gemaakt. Trouwens, het enige geld dat de VVKB ooit zou vragen aan Danspunt was voor het in dienst stellen van een choreograaf die de VVKB volgens haar eigen instructies een aantal dingen zou bijleren.

Mijnheer de minister, ten opzichte van de pure vernieuwing van Danspunt, stelde de VVKB het erfgoed als belangrijk punt. Het wou dit ook vastleggen op cd. Op dat vlak is ze dan weer modern. De VVKB wou dit erfgoed op een vernieuwende wijze brengen zodat ook jongere mensen dit zouden kunnen appreciëren. Tegenover gesofisticeerde, 'opgelegde' dans stelde de VVKB bijvoorbeeld de 'Boomwals', een eenvoudige dans waarop wel veel mensen dansen. Ik ken die dans uiteraard niet, aangezien ik niet dans.

Danspunt houdt niet van eenvoudige dans, integendeel. Het zet mensen aan om in het kader van Dansjuweel op zoek te gaan naar de beste dansgroepen die ons land mogen vertegenwoordigen in het buitenland. Gewone lokale volksdansgroepen laten deelnemen aan buitenlandse festivals om de Vlaamse volkscultuur uit te dragen, was voor Danspunt geen optie, zegt men mij. Bovendien was hiervoor geen geld voorhanden. Tijdens de korte periode, ongeveer enkele jaren lang, dat Danspunt deel van de VVKB heeft uitgemaakt, is de organisatie hier volgens mij meesmuilend bekeken. Danspunt trachtte immers enkel de lokale volkskunstgroepen op een hoger peil te brengen.

Volgens mijn bronnen heeft het zogenaamde ondersteunend personeel, de tien personeelsleden waarover Danspunt kon beschikken, alle subsidies opgesoupeerd. Volgens de heer van den Broeck, die de minister soms wel en soms niet genegen is, gaat het hier om een duidelijke beleidskeuze. Ik citeer even een brief die de VVKB heeft geschreven naar aanleiding van de op 19 september 2007 in Knack verschenen column 'Het verdriet van Anciaux' van de heer van den Broeck: "Beleidsplannen, verantwoording van de doelstellingen aan de overheid, haalbaarheidsstudies, daar zijn de financiële middelen, tijd en energie naartoe gevloeid. Grote en bij voorkeur zeer dure evenementen werden georganiseerd, die eenmalig een beperkt publiek bereikten van ingewijde mensen die al in de sector actief waren. Gewone beoefenaars van volksdansen, volksdansmuziek of vendelen werden geweerd uit de beleidsorganen, want ze zaten niet op de juiste golflengte. Cursussen om die beoefenaars bij te scholen en te motiveren of om jongeren te motiveren, moesten per definitie zelfbedruipend zijn. Er was eenvoudig geen geld meer over. Het geld werd liever gebruikt om nog een extra personeelslid aan te werven om de administratieve verplichtingen ten aanzien van de overheid in te vullen". In zijn column stelt de heer van den Broeck het volgende: "Sinds 1999 zoekt Anciaux koortsachtig naar manieren om drempels te slijten en Vlamingen, desnoods gratis en voor niets, te laten proeven van cultuur. Ondanks al zijn goede bedoelingen, is er maar één conclusie mogelijk. Het Vlaams cultuurbeleid is mislukt."

Zoals ik daarnet al heb verklaard, ben ik geen danser. Dit dossier is toevallig onder mijn aandacht gekomen. Op basis van de manier waarop ik dit ervaar en van gesprekken met andere mensen meen ik dat de we deze zaak ernstig moeten nemen. Volksdansen en vendelzwaaien klinken misschien als bezigheden uit een verloren tijd. Zo moeten we dit evenwel niet bekijken. In tegenstelling tot wat men zou denken, heb ik overigens geen vendel. Ik doe daar niet aan mee. Daar zouden toch alleen Belgische vodden van komen.

Ik voel aan dat de hier geschetste problematiek zich ook in de andere cultuursectoren stelt. Het gaat hier om initiatieven die van onderuit worden genomen. We weten allemaal hoe de Vlaamse mens is. Sinds de objectieve uitzendingen van de RTBF, die ik overigens zeer kan smaken, weten de Walen dit ook. De Vlaming organiseert zich graag. Hij doet dit vaak in de schaduw van de kerktoren en de parochiezaal en soms in het volkshuis. De minister wil organisch gegroeide zaken op een beleidsmatige wijze aanpakken. De hieruit voortvloeiende frictie levert volgens de VVKB een aantal problemen op.

Mijnheer de minister, erkent u dat het onder meer omwille van uw planmatige aanpak met de volkskunst misloopt? Bent u, rekening houdend met de eerder vermelde elementen, bereid hierop terug te komen? Welke oplossingen hebt u voor de problemen in de volkskunstsector?

In zijn column stelt de heer van den Broeck het volgende: "De vraag blijft wie er ondertussen langs de kassa is gepasseerd. Anciaux zei vlak voor de zomer dat hij grondig wil laten onderzoeken of de subsidies wel bij de kunstenaars terechtkomen en niet bij het artistiek en ondersteunend personeel. De overhead van de cultuursector zou, zo vermoedt hij, enorm zijn toegenomen". Vormt het beleid van de minister ten aanzien van de volkskunstensector niet het beste voorbeeld van zijn bezorgdheid?

Mijn derde vraag brengt ons eigenlijk weer bij het participatiedebat. Zoals u zelf al hebt opgemerkt, biedt cultuur goede mogelijkheden om de maatschappelijke integratie en participatie te verhogen. Ik vind dat die cultuuruitingen zo veel mogelijk bottom-up moeten kunnen groeien. Bent u het ermee eens dat een te planmatige aanpak tegenovergestelde resultaten kan opleveren?

De voorzitter: Minister Anciaux heeft het woord.

Minister Bert Anciaux: Mijnheer de voorzitter, het decreet op de amateurkunsten van 22 december 2000 heeft een nieuwe beweging in de gedurende jaren op dezelfde wijze gestructureerde amateurkunstensector tot stand gebracht. Het decreet bepaalt dat per discipline of subdiscipline nog maar één organisatie op Vlaams niveau wordt gesubsidieerd. Zo zijn, al dan niet uit een fusie tussen voordien gesubsidieerde amateurkunstenverenigingen, negen landelijke amateurkunstenorganisaties ontstaan.

Het decreet heeft de betrokken dansorganisaties de keuze tussen een totaal samenwerkingsverband of een fusie geboden. In 2002 hebben ze ervoor gekozen tot een fusie over te gaan. Het gaat hier om drie federaties voor amateurdans, met name de Vlaamse Volkskunstbeweging (VVKB), de Vlaamse Volkskunstgemeenschap (VVG) en de Landelijke Vereniging voor Dans en Bewegingstheater (LVDB) en om een dienst, met name de Anglo-American Dance Service (AADS). De werking van de fuserende federaties betrof vooral Vlaamse volksdans, internationale folklore en dans voor senioren.

Zoals vaak het geval is, was deze fusie niet vanzelfsprekend. Na een moeilijke start kende Danspunt een positieve evolutie. De nieuwe organisatiestructuur begon vruchten af te werpen en paste zich geleidelijk aan de nieuwe opdrachten aan. Voortaan zou elke landelijke organisatie de verantwoordelijkheid voor een hele kunstdiscipline krijgen. Dit betekende in vele gevallen dat er bijkomende aandacht voor verjonging, verbreding en vernieuwing moest komen.

Ik stel enkel vast dat Danspunt er op enkele jaren in is geslaagd om stevige fundamenten voor de nieuwe rol van de organisatie te leggen. Dat bepaalde bestuursleden hier niet altijd even gelukkig mee waren, kan ik me best voorstellen. Sommigen bleven in naam van de vorige federaties spreken en ageren.

Ik heb de indruk dat de onvrede die nog bij een aantal mensen leeft, veeleer te maken heeft met het niet kunnen afleggen van de oude gewaden, dan met het feit dat volksdans plots aan de aandacht van Danspunt zou zijn ontsnapt. Dit blijkt zowel uit de structuren als uit de concrete werking. Ik geef enkele voorbeelden.

De voormalige voorzitter, de heer Peeters, is erevoorzitter van de fuserende federatie VVKB en is nauw betrokken bij volksdans als voorzitter van het internationale volksdansevenement Europeade. Ook de huidige voorzitter, de heer Walravens, is afkomstig uit Vlaamse volksdansmiddens. Bovendien is hij voorzitter van de Vlaamse afdeling van CIOFF. Deze afkorting staat in het Nederlands voor de Raad van Internationale Organisaties en Festivals van Folklore en is de door UNICEF erkende wereldwijde organisatie van folkloredansfestivals.

Vanaf de start is bij de samenstelling van de beleidsorganen steeds uitgegaan van een evenredige vertegenwoordiging van het aantal leden per dansgenre. Vandaag betekent dit dat moderne en hedendaagse dans in de algemene vergadering elf leden telt en Vlaamse volksdans tien leden. In de raad van bestuur hebben beide genres vijf afgevaardigden. Bovendien zijn er allerlei themacommissies waarin ook volksdans sterk aan bod komt. Ook wat de concrete werking betreft, neemt volksdans nog altijd een belangrijke plaats in.

Sinds zijn ontstaan zette Danspunt niet alleen de jaarlijkse volksdansevenementen voort, er werden ook nieuwe initiatieven gelanceerd, zoals Dansjuweel, dat volksdans in Vlaanderen een kwalitatief duwtje in de rug moet geven. Tijdens Dansjuweel krijgen kwalitatieve volkdansgroepen een podium aangereikt. De dansgroepen met de beste jurering mogen zich gedurende een jaar ambassadeur voor amateurdans in Vlaanderen noemen. De winnaars worden daarna geregeld aangesproken om deel te nemen aan binnen- en buitenlandse festivals.

Danspunt biedt coaching aan, evenals vormings- en publieksgerichte activiteiten, artistieke, technische en organisatorische begeleiding. Bovendien ondersteunt deze organisatie praktisch, via verzekeringen, werkmaterialen enzovoort. Dit gebeurt niet alleen voor dansdeskundigen, maar ook voor belangstellenden, individuele amateurdansers en lokale gezelschappen.

Vorig jaar werd samen met het Vlaams Centrum voor Volkscultuur nog een nieuwe publicatie uitgegeven

met als thema Vlaamse volksdans vandaag. Daarin staan bijdragen over de diversiteiten en de internationale betekenis van volksdans, vernieuwende formules zoals de succesvolle boombals, voorbeelden van overheidssteun aan de groepen enzovoort.

Ook uit de cijfers blijkt dat Danspunt wel degelijk focust op volksdansgroepen. Er zijn 107 Vlaamse volksdansgroepen aangesloten bij de landelijke organisatie, samen goed voor 5060 leden. Volksdans vormt hiermee veruit de grootste doelgroep. Ter vergelijking: werelddans telt 70 groepen met 4634 leden, moderne en hedendaagse dans telt 53 groepen en 5477 leden. Danspunt meldt dat de medewerkersploeg binnenkort wordt versterkt met een projectmedewerker volksdans om nog meer de volksdansinitiatieven die vanuit het werkveld opbruisen van nabij op te volgen.

Uit deze voorbeelden blijkt dat Vlaamse volksdans nog steeds een stevige positie inneemt tegenover de andere dansgenres. Ik vind dat goed. Het was immers belangrijk dat de nieuwe organisatie zou voortbouwen op de stevige fundamenten van de oorspronkelijke federaties. Bovendien zijn onze impulsen om stevig in te zetten op vernieuwing, verbreding, verjonging en diversiteit niet bedoeld om bepaalde genres overboord te gooien, maar juist om de werking uit te breiden. Daarvoor hebben we sinds 2001 ook belangrijke financiële impulsen gegeven. De middelen voor de sector stegen sindsdien met ruim 190 percent, van 2,5 naar 7,3 miljoen euro. Danspunt kon en mocht zich echter niet beperken tot het voortzetten van de werking van de vorige federaties. Om de werking stelselmatig uit te breiden, werden dus ook nieuwe dansvormen geïntroduceerd.

Danspunt is er niet in de eerste plaats voor de structuren, maar wel voor de amateurdansers en -groepen in Vlaanderen. Beoefenaars van alle dansgenres moeten hier terecht kunnen. Op dit moment ondersteunt Danspunt genres zoals Vlaamse volksdans, moderne en hedendaagse dans, ballet, hiphop, freestyle, werelddans, stijldansen, internationale folklore, vendelen, dansen voor personen met een handicap enzovoort. Ook dit vind ik een essentiële evolutie.

Ik denk niet dat Danspunt een te zware moloch is geworden. Vandaag zijn er negen medewerkers in dienst. We hebben er destijds voor gekozen om een zekere mate van professionalisering in de landelijke structuren aan te moedigen. De context waarbinnen de vele amateurkunstenaars hun liefhebberij beoefenen, is immers niet meer dezelfde als dertig jaar geleden.

Het uiterst belangrijk vrijwillig engagement aan de basis moet een minimale professionele ondersteuning kunnen krijgen vanuit de Vlaamse Gemeenschap. Dit leidde ook tot intensievere contacten met de professionele kunsten, het deeltijds kunstonderwijs en de protagonisten in het lokaal cultuurbeleid.

Mijnheer Arckens, ik begin het antwoord op uw eerste vraag met een citaat van een deskundige: “De ontzuiling, ingezet door het decreet van 2000, was noodzakelijk. Tot een tiental jaar geleden haalde de kunstensector zijn neus op voor de amateurkunstensector, maar dat is intussen sterk veranderd.” Verderop staat er: “Hij is het voorts eens met de minister dat de groei van de sector zichtbaar moet worden gemaakt en vindt het positief dat het budget van de landelijke organisaties met gemiddeld 20 percent stijgt. Het stoffige imago van de amateurkunsten wordt opgepoetst en nieuwe disciplines als jazz, pop, audiovisuele kunsten worden eindelijk expliciet vernoemd en erkend.”

Dit is een citaat van de heer Arckens uit het verslag van deze commissie uit 2006, over de wijzigingen aan het decreet op de amateurkunsten, dat eenparig is goedgekeurd door het Vlaams Parlement. Ik kan die analyse alleen maar beamen.

De heer Erik Arckens: Mijnheer de minister, dit is een volkomen nieuwe manier van parlementair debat voeren. Ik apprecieer het ten volle dat u antwoordt met mijn eigen antwoorden. Ik heb die tendens zelf ooit ingezet. Ik heb ooit een interpellatie gehouden in de commissie Brussel en de Vlaamse Rand over de gentrificatie. Daarbij citeerde ik uitvoerig uit het oeuvre van uw vroegere strijdmakker en huidig VLD-fractievoorzitter, de heer Gatz.

Minister Bert Anciaux: Dat weet ik, u had dat erbij gezegd.

De heer Erik Arckens: Blijkbaar wordt citeren uit elkaars oeuvre een nieuwe manier van parlementeren.

Minister Bert Anciaux: Ik beaam dus wat u toen hebt gezegd.

De sector bevestigde toen ook tijdens de hoorzitting dat dit decreet en de concrete realisaties ervan, model staan in het buitenland. De hoorzitting werd trouwens in deze commissie gehouden. Ik blijf ervan overtuigd dat we stevige stappen hebben gezet die er mee voor zorgden dat de amateurkunsten vandaag opnieuw in zijn. Ik nodig u allen uit om op 1 december naar Gent te trekken, waar de sector zich op een diverse manier presenteert aan een zo divers mogelijk publiek. Dat zou enkele jaren geleden niet mogelijk geweest zijn. De sector heeft een duidelijk profiel gekregen: van amateuristische kunstbeoefening naar amateurkunsten.

Bovenstaande punten tonen aan dat het met de volkskunsten echt niet zo verkeerd is gelopen als sommige volkskunstdansers willen doen geloven. De planmatige aanpak werpt wel degelijk zijn vruchten af. Ik ben ervan overtuigd dat de oplossing nog steeds in het decreet zelf ligt, en in dit geval dus bij Danspunt. De

wijzigingen aan het decreet hebben ook gezorgd voor planlastvermindering. Ik engageer mij om te blijven waken over een zo groot mogelijke diversiteit en om oog te hebben voor alle tendensen binnen de disciplines.

U vroeg of de subsidies wel bij de kunstenaars zijn terechtgekomen en niet bij het niet-artistieke en ondersteunende personeel, uit bezorgdheid dat de overhead van de cultuursector is toegenomen. Het opiniestuk van Karl van den Broeck verwees naar cijfers uit de VRIND-studie waaruit zou moeten blijken dat de cultuurparticipatie hoogstens stagneert. We kunnen hier tijdens de bespreking van het Participatiedecreet ongetwijfeld meer fundamenteel op terugkomen. Over de amateurkunsten lees ik in datzelfde VRIND-rapport echter dat bij alle landelijke organisaties het aantal leden toeneemt, dat het concrete aanbod uitbreidt en dat steeds meer mensen in Vlaanderen zich amateurkunstenaar mogen noemen. Bovendien blijkt dat – in tegenstelling tot het algemene verenigingsleven – alle leeftijdscategorieën behoorlijk vertegenwoordigd zijn. Ruim 200.000 vrijwilligers en 10.000 groepen zorgen jaarlijks voor meer dan 30.000 manifestaties en uitvoeringen.

Heeft het beleid sinds 1999 dan averechtse effecten op de amateurkunsten? Ik denk het niet, integendeel. Het beleid van de Vlaamse Gemeenschap is er vooral op gericht om de landelijke structuren mogelijk te maken, terwijl gemeentebesturen vooral instaan voor de lokale groepen en kunstenaars. Specifiek voor de amateurkunsten blijft de mogelijkheid echter bestaan dat ook lokale groepen subsidies kunnen aanvragen om deel te nemen aan internationale activiteiten.

Bovendien hebben we zopas het decreet op het lokale cultuurbeleid gewijzigd. Daarbij dagen we cultuurcentra expliciet uit om nog meer dan in het verleden partner te zijn van de amateurkunstenaars in hun gemeente. Zo zijn er tal van maatregelen die we nemen om blijvend kansen te geven aan wie lokaal bezig is. Ik denk dat we in deze sector bezwaarlijk kunnen spreken van een overdreven professionalisering. Het blijft, in de klassieke betekenis van het woord, nog steeds een verhaal van ongelooflijk veel en krachtig vrijwillig engagement, van lokaal tot internationaal, en dit versterkt met een beperkt aantal vrijgestelden.

U laatste vraag luidt: “Moet cultuur niet bottom-up groeien om de maatschappelijke integratie en participatie te bevorderen?” Ik hecht zeer veel belang aan een zo divers mogelijk aanbod voor een zo divers mogelijke groep mensen. Dat is een van de belangrijkste streefdoelen van mijn cultuurbeleid. Het is vanzelfsprekend belangrijk dat het beleid zoveel mogelijk inspeelt op de plek waar cultuur ontstaat en bloeit, en dus ook zo dicht mogelijk bij de mensen staat. Tegelijk is het aan de overheid om hier ook sturend en corrigerend in op te treden. Ik denk bijvoorbeeld maar aan de impulsen die we nu geven aan lokale besturen om extra initiatieven te ondersteunen die gemeenschapsvorming willen bevorderen, of aan een aantal maatregelen om mensen in armoede meer kansen te geven om te participeren.

Ik ben me er sterk van bewust dat de monopoliepositie van de landelijke organisaties, en hun recente uitbreiding, nog meer de fragiele positie accentueert waarin elk van hen zich bevindt. Zij worden groter en veelzijdiger, zij staan er steeds meer als een vuurtoren die nog meer mensen naar cultuur lokt en een baken is voor vele culturele initiatieven in Vlaanderen.

In deze context legt dit een grote verantwoordelijkheid op hun schouders. Ik weet het: elke organisatie trekt aan en stoot af. Door haar eigen keuzes, door haar profiel, door hoe mensen denken en door zovele grote en kleine dingen. Net omwille van het uitzonderlijke belang van de landelijke organisaties creëert dit een dynamiek met bijzondere gevoeligheden. Keuzes die hier gemaakt worden, hebben dan ook dikwijls heel wat consequenties voor de evolutie van de amateurkunsten in zijn geheel. Er moet voor elke amateurkunstenaar en voor elk gezelschap een warm en stimulerend nest zijn.

Mijnheer Arckens, op deze fragiele positie blijven wij Danspunt, net zoals de andere landelijke organisaties, evalueren. Maar ik blijf de indruk hebben dat in dit geval een foute tegenstelling wordt gecultiveerd. Het is niet omdat een aantal mensen zich, uit onvrede met bepaalde interne evoluties – waarover ik absoluut niet denigrerend wil doen –, opnieuw terugplooien op hun oude structuur, dat de indruk moet worden gewekt dat het artistiek en gemeenschapsvormend initiatief ter plekke zou worden afgeblokt. De maatregelen die we in de amateurkunstensector hebben genomen, wilden er dus juist voor zorgen dat meer lokale en spontane initiatieven kansen moeten krijgen. Dit blijkt uit de praktijk en volgens mij ook uit de cijfers.

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, ik dank u voor het uitvoerige antwoord. U weet dat ik niet thuis ben in de sector. Als ik u zo hoor, is er eigenlijk niets aan de hand, maar gaat het integendeel bijzonder goed.

Eén zinnetje is me bijgebleven inzake de afscheuring van de VVKB. De vraag blijft natuurlijk waar de woede vandaan komt. Ik heb die woede zelf kunnen opmeten bij enkele betrokkenen. In uw antwoord op mijn laatste vraag omschreef u die als “onvrede met bepaalde interne evoluties”. Wat heeft dit precies te betekenen? Ik zou het ten zeerste appreciëren indien u hier dieper op wilt ingaan. Het is immers de kern van heel de zaak.

Voor de rest denk ik dat als de mensen van de VVKB hier aanwezig waren – en ze uiteraard ook parlements-

lid waren – ze met u een innig debat konden aangaan over wat bezig is. Ik sta hierbuiten. Ik ben de seismograaf van de onvrede en breng die onvrede dus hier ter sprake, want dat is mijn taak.

Het is me ook opgevallen dat u zelf zegt dat het groeperen van VVKB met 8 of 9 andere organisaties een eigen keuze was.

Minister Bert Anciaux: Het gaat om 4 organisaties: VVKB, VVG, LVDB en AADS.

De heer Erik Arckens: Ze hebben er dus zelf voor gekozen om te werken onder de koepel van Danspunt? Dat is ook vernieuwend.

Minister Bert Anciaux: Ze konden kiezen tussen een totaal samenwerkingsverband of een fusie. Ze hebben voor de fusie gekozen.

De heer Erik Arckens: Dat komt dus van hen zelf?

Minister Bert Anciaux: Inderdaad.

De heer Erik Arckens: Wat kan ik u anders meer vragen dan dat we het debat over participatie grondig voeren, hopelijk tijdens een plenaire vergadering, misschien naar aanleiding van de bespreking van het Participatiedecreet. Ik hoop dat er geen beperking is tot vijf minuten. Ik heb er immers heel wat over te zeggen.

Vanuit sociologisch oogpunt is uw analyse natuurlijk juist. Ik kan moeilijk inschatten wat het juiste evenwicht is tussen zaken die ontstaan van onderuit, en waar en in welke mate de sturing moet gebeuren. Bij elke cultuurvorm zal dat wel anders liggen. Als minister van Cultuur moet u uiteraard een beleid voeren.

Ik heb daarnet het voorbeeld gegeven van de gemeenschapscentra. Ik wil daar even op terugkomen. Als Brusselaar weet u goed wat die centra begin jaren zeventig betekenden. Ik herinner me nog levendig dat ze voor mij als jonge gast een enorm aantrekkingspunt vormden. Ze draaiden uitsluitend op vrijwilligers. Onder meer Guy Vanhengel diende daar op. Hij heeft ondertussen promotie gemaakt. Daarop is een professionalisering gevolgd. Ik bekijk het nu vanuit een louter Schaarbeekse bril. Dat is een negatieve evolutie geweest, ook omdat het Schaarbeeks gemeenschapscentrum verhuisd is van de Demolderlaan naar de Gallaitstraat. Dat is nu niet meteen de aangenaamste buurt om 's avonds uit te gaan of te parkeren.

Ik heb die professionalisering nooit ervaren als een verbetering. Ik probeer het denken daarover te stimuleren. Ik wil daarover niet met u in contramine gaan. Wel wil ik het debat daarover op gang trekken. Meer kan ik daar eigenlijk niet over zeggen.

Mijnheer de minister, ik dank u nogmaals voor uw antwoord.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

De heer Bart Caron: Het is niet slecht er even aan te herinneren dat nog geen tien jaar geleden in elke discipline van de amateurkunsten heel veel organisaties eigen structuren, kleine federaties hadden. Ze werden nauwelijks of helemaal niet betoelaagd. De professionalisering van de amateurkunsten is van zeer recente datum. Er was heel wat onmacht.

Mijnheer Arckens, ik herinner me nog dat in 1996-1997 al die kleine organisaties hebben gepleit om een grote inhaalbeweging te maken en samen te werken juist om de amateurs op een professionele manier te steunen, zodat ze ook artistiek en organisatorisch stappen vooruit kunnen zetten. Ik vertel u dat omdat dit de basis vormt van waar we nu staan.

In elke tienjarige rit is het niet vreemd dat er een partner opduikt die zich daar niet goed bij voelt. Ik kan u voor elke discipline van de amateurkunsten een dergelijke partner aanwijzen. Wat aan de basis ligt, zal zeer divers zijn: koppigheid, niet willen opgaan in een grotere structuur, gevoel van verlies van eigenheid, vetes tussen mensen enzovoort. Het wordt een heel klein verhaal als we het zo analyseren. Ik wil vooral zeggen dat de stappen die zijn gezet, grotendeels op vraag van de sectoren zelf zijn gekomen. Eigenlijk wil niemand terug naar de oude situatie. Ik praat daarmee niets goed en wil ook niets aanvallen. Ik wil wel zeggen dat als we de kleinschaligheid van die amateurkunsten willen behouden, we toch een grotere structuur moeten tekenen om dit mogelijk te maken. Een koorzanger wil in een koor zingen dat goed zingt. Om dat mogelijk te maken, moet er een koorfederatie zijn die de gepaste ondersteuning geeft. Ik denk aan het leveren van goede partituren, het opleiden van goede dirigenten, het organiseren van goede festivals enzovoort.

Ik zou opletten als seismograaf van de ontevredenen – ik vind dit trouwens een zeer mooie omschrijving – dat u zich niet fixeert op een klein atol in de Stille Oceaan waar niet veel leven aanwezig is. Fixeer u op Vlaanderen en wat er leeft. We moeten de ontevredenen proberen te begeleiden om toch in dat grote verhaal mee te stappen zonder dat ze daarvoor moeten inleveren op hun eigen artistieke keuzes. Ik wil onderstrepen dat de amateurkunsten een verhaal zijn van artistieke diversiteit. In de dans gaat dat van de meest hedendaagse tot de meest klassieke dans.

Met deze opmerking wil ik aangeven dat er diversiteit is en dat het een proces is dat voornamelijk door de sectoren zelf is gegenereerd. Dit heeft geleid tot een grote kwalitatieve verbetering van de amateurkunsten. Ik raad u aan om het artikel van Karl van den Broeck

in Knack te lezen met betrekking tot het Koninklijk Landjuweel met als titel 'De crisis is bezworen'.

Minister Bert Anciaux: Het klopt dat er een evenwicht moet worden gezocht tussen de vernieuwing en traditie, waardoor de discipline 'volksdans' behouden kan blijven, nieuwe mensen kan aanspreken en actueel kan blijven. Dat is zeker en vast het geval in Vlaanderen. Ik zou de operatie van 2000 en 2001 daar niet aan willen vastkoppelen. Een fusie kan altijd gepaard gaan met individuele problemen van mensen die het vroeger binnen hun groep meer voor het zeggen hadden en na de fusie misschien minder. Koppel dit alstublieft niet aan minder aandacht voor volksdans. Dat is het zeker niet. Wil dit zeggen dat we geen aandacht moeten hebben voor een aantal problemen? Neen, die aandacht moet er zijn en er moet ook worden geluisterd. Ik heb vandaag vooral een positief beeld over waar Danspunt mee bezig is. Dat is de realiteit.

Ik ben me heel bewust van het gevaar dat verbonden is aan professionalisering. Nederland is een schitterend voorbeeld van hoe het niet moet. Jaren geleden is daar een forse professionalisering doorgevoerd van de hele sector van het sociaal-cultureel werk. Op een bepaald moment trok de overheid haar handen terug, ondersteunde niet meer de professionelen binnen het sociaal-cultureel veld en wilde terug overstappen naar de vrijwilligers. Alleen waren die er niet meer.

De heer Erik Arckens: Waarom waren ze er niet meer?

Minister Bert Anciaux: Ze waren er niet meer omdat er een wurggreep was toegepast vanuit de professionelen naar de vrijwilligers. Vanzelfsprekend is dat iets wat we nooit mogen doen. Vlaanderen heeft nog altijd het grootste netwerk van vrijwilligers in het sociaal-culturele veld en we moeten dat behouden. Dat wil niet zeggen dat we hen aan hun lot moeten overlaten en niet ondersteunen. Dat moeten we wel doen in dienst van de vrijwilligers. Dat lukt hoofdzakelijk bij de amateurkunsten. We moeten dat goed in het oog houden. Amateurkunsten zonder vrijwilligers zijn dood en begraven. Dat wil ik niet. Vandaag loopt die samenwerking goed, zij het dat er altijd persoonlijke fricties kunnen bestaan. Die neem ik zelfs ernstig.

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: In mijn laatste zinnen had ik het over dat juiste evenwicht. Ik denk dat u dat hebt gevonden op het gebied van de dans en andere gebieden. Over twee jaar bent u tien jaar cultuurminister met een kleine onderbreking. Voor u is dat belangrijk. U beweert dat u het juiste evenwicht tussen de professionalisering en het vrijwilligerswerk aanvoelt.

Minister Bert Anciaux: Mijnheer de voorzitter, ik wil dat debat graag aangaan in het kader van het participatiedecreet, dat ik hopelijk gauw kan indienen in het parlement. De cijfers zijn wat ze zijn. Participatie is een belangrijk punt waarop men mij mag afrekenen. Op het vlak van de participatie is het nog nooit zo goed gegaan met de amateurkunsten.

Met redenen omklede motie

De voorzitter: Door mevrouw Dillen en de heren Arckens, Deckmyn, Marginet en Van Dijck werd tot besluit van deze interpellatie een met redenen omklede motie aangekondigd. Ze moet zijn ingediend uiterlijk om 17 uur op de tweede werkdag volgend op de sluiting van de vergadering.

Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van de heer Paul Delva tot de heer Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, over de financiële en logistieke problemen bij het dansgezelschap Rosas

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Mijnheer de minister, collega's, het dansgezelschap Rosas en zijn directeur mevrouw De Keersmaeker luidden enkele weken geleden de alarmbel. Op het einde van dit jaar is Rosas niet langer het huisgezelschap van de Munt. Ondanks het feit dat de Munt en het Kaaitheater nauw gaan samenwerken met Rosas, betekent deze verandering een zwaar financieel verlies van 500.000 euro per jaar.

Een groter probleem echter is de huisvesting van het dansgezelschap in de studio's in de Van Volxemstraat in Vorst. Wegens de minderinkomsten dreigt Rosas te moeten verhuizen. Ondanks het feit dat Rosas en uw kabinet onderhandelingen voeren om na te gaan hoe de lasten van het gebouw kunnen worden gedragen, is er nog niets definitiefs geregeld.

De klokt tikt echter voor Rosas. In februari 2006 heeft de heer De Clerck u hierover ondervraagd, en u hebt geantwoord dat u op de hoogte was van de aangekondigde veranderingen en dat er overleg was gevraagd met de overheid over de beheerskosten van de infrastructuur (*Hand*. VL. Parl. 2005-06, nr. C162, 3). Anderhalf jaar later blijken de onderhandelingen nog steeds niet afgerond.

Mijnheer de minister, hoever staan de onderhandelingen met Rosas? Waar liggen de knelpunten in het overleg? Zal het dansgezelschap kunnen blijven in de studio's van de Van Volxemstraat? Hebt u andere spelers uit het culturele veld gevonden die dit pand eventueel mee willen huren? Is er een tijdelijke oplossing voor

het geval de onderhandelingen niet definitief zijn afgerond tegen het einde van het jaar?

In uitvoering van het Kunstendecreet wordt de vzw Rosas gesubsidieerd voor een jaarlijks bedrag van 1,5 miljoen euro tot en met december 2009. Dat blijkt uit uw antwoord aan de heer De Clerck. Zult u proberen dit bedrag te verhogen om tegemoet te komen aan de financiële problemen van het dansgezelschap?

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: Ik ben een fervent liefhebber van Rosas en mevrouw De Keersmaeker, ondanks haar fanatieke en elitaire anti-Vlaamse houding.

Mijnheer de minister, de vragen van de heer Delva zijn pertinent. De reorganisatie heeft het gezelschap afgeslankt van 14 naar 9 vaste eenheden. Is het juist dat voor het spelen van het repertoire met de oude choreografieën, het gezelschap noodgedwongen moet zoeken naar freelancers? Als dat juist is, kan het alleen maar slechter gaan.

De voorzitter: De heer Stassen heeft het woord.

De heer Jos Stassen: Wat kan een overheid in zulke omstandigheden doen? Het toont wel aan hoe moeilijk het is om te gaan met kroonjuwelen. We kunnen veel zeggen over mevrouw De Keersmaeker, maar in elk geval heeft ze België, Vlaanderen en Brussel op de internationale danskaart gezet. Onlangs was er nog het probleem met de heer Brouwers en de Prijs der Nederlandse Letteren. We vinden geen goede manier om met mensen om te gaan die door vriend en vijand erkend worden als de top en die een stempel hebben gedrukt op een bepaalde branche.

Ik kan de Munt wel volgen in haar beslissing, maar het gaat hier niet over de Munt. Het gaat ook niet over het Kaaitheater. Dat is het probleem vandaag, los van de kwaliteiten van Rosas. Hoe gaan we om met de boegbeelden, met de topstukken? Net zoals we het Topstukkendecreet hebben voor topstukken van de beeldende kunst, zouden we een soort topstukkendecreet moeten hebben voor de uitvoerende kunsten. Hoe vermijden we dat mensen met zo'n autoriteit en geschiedenis niet bij de afdankertjes worden gezet? Misschien krijgen binnenkort ook andere coryfeeën van de uitvoerende kunsten daarmee te maken. Mevrouw De Keersmaeker heeft niet voor niets de Gouden Erepenning van het Vlaams Parlement ontvangen. Dat was op basis van haar verdienste. Op zich zou dat niet mogen kunnen, maar dat is geen verwijt aan Rosas, aan de Munt of aan u, mijnheer de minister. Misschien moeten wij eens nadenken over hoe we met dergelijke topstukken moeten omgaan.

De voorzitter: De heer Vermeulen heeft het woord.

De heer Jo Vermeulen: De situering van de heer Stassen is zeer correct. In het verleden heb ik hierover ook vaak met de vorige zakelijk leider, de heer Gypens, gesproken. Het was telkens opvallend dat men qua locatie, opleiding en behoud van niveau voor praktische problemen stond. En dat voor een gezelschap met zo veel vermaardheid, dat eigenlijk zou moeten kunnen werken aan het essentiële waarvoor het zelf heeft geijverd: topdans met nationale en internationale uitstraling. De praktische beslommeringen hebben me altijd gefrappeerd en nu worden die heel acuut.

De voorzitter: Minister Anciaux heeft het woord.

Minister Bert Anciaux: Ik vind de vraag en uw bedenkingen heel correct. Rosas is voor mij een absolute topspeler, Anne Teresa De Keersmaeker is een absolute topspeelster in ons kunstenbeleid. Ik wil deze topspelers koesteren. Ze zijn dat ook waard. De Vlaamse Gemeenschap moet respectvol omgaan met deze kunstenaars. Vanzelfsprekend is de bewegingsvrijheid beperkt door de decreten die dit parlement heeft opgelegd en kan er geen sprake van zijn om tussentijds de artistieke subsidiëring of de werkingsmiddelen eenzijdig op te trekken, terwijl je dat voor andere topspelers niet doet.

Destijds heb ik dat ook geantwoord aan de heer De Clerck (*Hand*. VL. Parl. 2005-06, nr. C162, 3). Ik verwijs graag naar het antwoord dat ik toen heb gegeven. Ik citeer enkel een deel van de repliek van de heer De Clerck: "Rosas en PARTS zullen hun situatie moeten oplossen, en ze krijgen ook een serieuze ondersteuning door Vlaamse subsidies. Voor mij is een residentiepolitiek van belang, want de kostprijs van de infrastructuur is hoog." Verder zei hij: "Ik pleit – ook in het algemeen – voor een begeleide en goed georganiseerde residentiepolitiek voor een aantal van onze grote instellingen en gezelschappen. Voor Rosas is de huisvesting in elk geval essentieel."

Ik denk dat daar ook de oplossing ligt. Rosas zit hier in Brussel. Ik wil dat ze in alle artistieke vrijheid de mogelijkheid hebben om hier te blijven zonder zware kopzorgen. De Vlaamse Gemeenschap is niet verantwoordelijk voor de problematiek van de Munt, maar we worden ermee geconfronteerd. Op jaarbasis gaat het om ongeveer 500.000 euro, zij het dat er nu projectmatig een overeenkomst wordt afgesloten die op jaarbasis ongeveer 125.00 euro inkomen zal beteken vanaf 1 januari 2008. Het probleem gaat dus ongeveer 375.000 euro op jaarbasis ten opzichte van voordien.

Dit probleem zagen we al een tijd aankomen. Mogelijk wordt bij de subsidieronde 2010-2014 een antwoord gegeven, maar ik kan niet vooroplopen. Het is niet aan mij om vandaag uitspraken te doen over de structurele subsidies die Rosas zou kunnen krijgen in de volgende subsidieronde. Dat is een aangelegenheid voor het voorjaar 2009.

Ik zoek dus een oplossing die in het hele kunstenbeleid te verantwoorden valt en er vooral op gericht is dat er

minder werkingsmiddelen moeten worden besteed aan huisvesting. Ik zie een oplossing in de lijn van beheerskosten, wat we ook voor andere instellingen in Brussel doen. Dat is verantwoord omdat in Brussel andere ondersteuningsvormen wegvallen die in de rest van Vlaanderen wel mogelijk zijn, vanuit gemeente, provincie en dergelijke.

Ik kan niet vooroplopen. Ik kan u alleen verzekeren dat ik mij heb geëngageerd om een oplossing te vinden. Dat heb ik ook tegen Rosas gezegd, want we hebben al geregeld samen gezeten. We zijn in een fase beland waarin we tot een oplossing zullen komen inzake de infrastructuur.

Ik heb me geëngageerd om voor de jaarwerking 2008 een oplossing te vinden. Dat is niet noodzakelijk gebonden aan een oplossing voor 1 januari 2008, maar in de begroting 2008 ga ik er wel vanuit dat we mee een oplossing zoeken zodat Rosas in artistieke vrijheid en creativiteit voort kan werken. Voor 2008 zullen wij hoe dan ook met een oplossing komen voor Rosas als artistiek gezelschap, maar niet noodzakelijk voor de eigenaars van het pand voor wie ik eigenlijk geen zorg moet dragen.

Mits enige goede wil kan er een oplossing gevonden worden waarbij de Vlaamse Gemeenschap in Brussel meer ruimte geeft aan Rosas. Ik ben me zeer bewust van de problematiek. Op dit ogenblik bekijken we in alle rust grondig welke mogelijkheden ik heb. Ten laatste in 2008 zal ik een structurele oplossing vinden, maar hoe en voor welk bedrag is nog niet duidelijk. Of we het gat van 375.000 euro helemaal kunnen dichtrijden, betwijfel ik. Maar het zal in ordegrootte wel essentieel zijn.

Het knelpunt is heel simpel: ik moet een operatie realiseren die ik kan verantwoorden tegenover de andere gezelschappen, en die geen naijver of precedent creëert. Daarom hanteer ik het punt huisvesting om een oplossing te vinden. Dat staat in Brussel in een ander daglicht. Ik denk dat het zal lukken.

De oplossing richt zich erop om Rosas en PARTS in de Van Volxemlaan te houden. De mogelijkheid om eventueel andere culturele partners ook gebruik te laten maken van het pand wordt onderzocht. U weet dat een ander icoon van de Vlaamse dans, Wim Vandekeybus, ook problemen heeft. Ik kijk of dat mee kan worden ingekapseld, maar het pand wordt vandaag al vrij intensief gebruikt. Tijd vrijmaken en andere partners in die ruimte steken, is niet zo vanzelfsprekend. Toch kan dit misschien deels bijdragen aan een oplossing.

Ik neem vanzelfsprekend die problematiek ook mee. Een tijdelijke oplossing is niet nodig omdat de werkingsmiddelen zeker en vast voldoende zijn om de volle werking te waarborgen. In de loop van 2008 zal ik een belangrijk deel van het financiële gat dat is geslagen door de beslissing van de Munt, wel dichtrijden. Dat hoeft niet in januari te zijn, dat kan perfect in de loop van het jaar zijn. Daar engageer ik me voor.

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Mijnheer de minister, ik dank u voor het antwoord. Ik heb begrepen dat het wat afwachten is. Ik ben verheugd te merken dat de minister zich engageert om samen met Rosas een oplossing te vinden voor de huidige problematiek. Ik had ook niets anders verwacht van de minister van Cultuur.

Ik was getroffen door de uitspraken van de heer Stassen over de topstukkenstatus voor theater- of dansgezelschappen, zoals Rosas.

Het is inderdaad zo dat een aantal mensen of gezelschappen het verdienen om zich uitsluitend te kunnen richten op dat artistieke, dat hen tot de absolute wereldtop heeft gebracht, en Vlaanderen en Brussel met hen. Ik ben er zeker van dat we daar in de toekomst nog een interessant debat over kunnen voeren.

Minister Bert Anciaux: Ik spreek tegen dat Rosas artistiek moet inbinden. Daar is geen argumentatie voor. Daarom heb ik juist gezegd dat ik me engageer om het gat mede dicht te rijden, zonder dat ik dat via de artistieke werkingsmiddelen kan doen, want dat is een beslissing die pas begin 2009 genomen wordt. Er is geen argumentatie voor Rosas om nu dansers te moeten afdanken, behalve wanneer dat hun eigen keuze is binnen het artistieke project, wat niet mijn aangelegenheid is.

De voorzitter: De heer Arckens heeft het woord.

De heer Erik Arckens: Het gaat niet over de toekomst, het gaat over het heden. De afgelopen jaren is men geëvolueerd van veertien naar negentien vaste dansers. Klopt dat?

Minister Bert Anciaux: Nogmaals: Rosas werkt binnen een artistieke enveloppe. De invulling van hoe ze op het terrein werken, is hun keuze. Dat heeft niets te maken met opgelegde besparingen of wat dan ook.

De heer Erik Arckens: Anders zou ik dezelfde vraag stellen als die naar aanleiding van de orkesten: als er mensen wegvallen, wie zijn dat dan? Zijn dat de mensen die de tuba of de pauken bespelen, en welke gevolgen heeft dat allemaal? Gelukkig is dat niet zo.

De voorzitter: Het incident is gesloten.